

BONAPARTİST SİYASET ANLAYIŞI VE GÜNÜMÜZDEKİ GÖRÜNÜMÜ
BONAPARTIST UNDERSTANDING OF POLITICS AND ITS APPEARANCE
TODAY

Gökhan Kara
İstanbul Üniversitesi
karagokhannn@gmail.com

0000-0001-7019-0071

Atıf:

Kara, G. (2023). Bonapartist siyaset anlayışı ve günümüzdeki görünümü. *Türkiye Politik Çalışmalar Dergisi*, 3(1), 23-31.

Araştırma Makalesi/Research Article
Geliş tarihi/Arrival date: 23.06.2023
Kabul tarihi/Acceptance date: 10.08.2023

Özet

Bu çalışmanın amacı, Napolyon Bonapart ile başlayan bir siyaset anlayışı olan Bonapartizmin günümüz dünya siyasetindeki görünümünü popülizm bağlamında ortaya koymaktır. Çalışmada ağırlıklı Marksist terminoloji kullanılmıştır. Buna göre, Fransız İhtilali ile başlayan ve günümüzde etkilerini sürdüren siyasal dönüşümü değerlendirmek için Marx'ın Bonapartizm kavramına ve Gramsci'nin hegemonya teorisine başvurulmuştur. İhtilal sonrası Fransa'nın tecrübe ettiği siyasal atmosfer bugün bile etkisini sürdürmektedir. Başta Avrupa olmak üzere, dünya genelinde bu etkinin tarihi seyrini değiştiren en önemli figürlerden birisi Napolyon Bonapart'tır. Napolyon siyaset sahnesindeki bu konumunu mutlakliyetin yıkıldığı bir dönemde krallıktan da öte bir imparatorluk kurabilmesine borçludur. Mutlak otoriteye karşı bir başkaldırının imparatorluk rejimini kabullenmesi ancak çok farklı bir siyaset anlayışıyla ifade edilebilir. Bu bakımdan Bonapartist siyaset anlayışı halkın içinden halkı razı ederek ortaya çıkmıştır. Bu anlayışın benzerini günümüz demokrasilerinde de görmek mümkündür. Demokrasinin kayda değer gördüğü toplumun, otoriter idarelere karşı memnuniyetle rıza göstermesi bu şekilde açıklanabilir. Tarihteki demokrasi tecrübeleri karşılaşılan aksaklıklarla birlikte günümüz açısından bir gösterge olabilir. Bu bağlamda, bu çalışmada ilk olarak Bonapartist siyaset anlayışı tarihsel olarak incelenmiştir. Daha sonra Marx'ın Bonapart hanedanının iktidar anlayışını eleştirmek için kullandığı bu kavramın halkla ilişkisine değinilmiştir. Üçüncü bölümde Bonapartizmin faşizmden farkı kısaca açıklanmıştır. Son olarak Gramsciyen perspektifle günümüz demokrasilerinde karşılaşılan popülist siyaset akımının Bonapartist parametreleri tespit edilmiştir.

Anahtar Kelimeler: *Bonapartizm, Demokrasi, Marksizm, Popülizm, Siyasal İktidar*

Abstract

The aim of this study is to reveal the appearance of Bonapartism, which is a political understanding that dates back to Napoleon Bonaparte, in today's world politics in the context of populism. Marxist terminology was mainly used in the study. Accordingly, the political transformation that began with the French Revolution and continues to have an impact today was evaluated using Marx's concept of Bonapartism and Gramsci's theory of hegemony. After the revolution, France went through a political transition that still has an impact today. Napoleon Bonaparte is one of the most prominent figures responsible for changing the historical process of this effect throughout the world, in particular in Europe. Napoleon was able to attain this status because he constructed an empire beyond the kingdom at a time when the absolutist regime collapsed. Only a very different conception of politics can properly express the acceptance of an imperial administration by people rebelling against absolute power. In this respect, the Bonapartist understanding of politics arose from among the people by consenting the people. In the democracies of today, a similar understanding may also be discernible. In this sense, it can be understood why society, which democracy considered significant, willingly consent to authoritarian governments. Along with the issues, democracy's past experiences can serve as a guide for the present. In this context, in this study, the historical context of the Bonapartist understanding of politics was first examined. Later, the relationship of this concept to the public was discussed, which Marx used to criticize the Bonaparte dynasty's understanding of power. In the third part, the distinction between Bonapartism and fascism was briefly explained. Later, the Bonapartist parameters of the populist political movement encountered in today's democracies have been determined from a Gramscian perspective.

Keywords: *Bonapartism, Democracy, Marxism, Populism, Political Power*

Giriş

Bugün dünya siyasetine demokrasinin en ideal sistem olduğu düşüncesi hakimken, demokrasilerin en ideal sistem olmadığı ve çok fazla açığının bulunduğu düşünceleriyle de karşılaşmaktadır. Bu düşüncelerin temelinde yatan unsurlar arasında şüphesiz halk iradesiyle iktidar olanların sahip olduğu siyaset anlayışı yatmaktadır. Bu anlayış demokrasinin öngörmediği otoriterleşme eğilimlerinden oluşmaktadır. Nitekim, 1990'lı yılların sonuna doğru çok partili siyasal hayatın olduğu otoriter ülkeler, sayısal olarak demokratik sistemli ülkelere nazaran daha çok artmıştır (Yıldırım, 2018: 12; Diamond, 2002: 22-25). Söz konusu otoriterleşme tehdidi özelinde demokrasi dünya genelinde gittikçe artan bir sorgulamaya tabi tutulmaktadır. Dolayısıyla demokrasilerde ortaya çıkan otoriter idarelerin ideolojik olarak neye tekabül ettiği konusu da literatürde kendine yer bulmaktadır.

Bu çalışmada ilk önce günümüzde ortaya çıkan merkezîyetçi, statükocu ve kolektivist bir siyaset anlayışı olan Bonapartist tarihsel olarak irdelenecektir.

Sonrasında bu siyaset anlayışının demokrasilerde kayda değer yeri olan toplumla ilişkisi ortaya konulacaktır.

Üçüncü olarak faşizm anlayışıyla sıklıkla karıştırılan Bonapartistin ayırıcı özelliklerine değinilecektir. Günümüz demokrasilerinde ortaya çıkan otoriter cereyanların Bonapartist anlayışın bir görünümü olduğu konusunda Marxçı bir analiz yapılacaktır. Son olarak Gramsci'nin hegemonya teorisinden hareketle popülist siyasi uygulamaların Bonapartist siyaset anlayışındaki konumu saptanacaktır.

1. Bonapartistizm

Bonapartistizm, 19. yüzyılda Napolyon Bonapart'ın soyundan gelenler ve takipçileri ile ortaya çıkmış bir terimdir. Bu terim özellikle Karl Marx tarafından "Louis Bonaparte'nin 18 Brumaire'i" adlı kitabında kavramsal olarak öne sürülmüştür. Marx'ın terimi aslında işçi sınıfına zarar veren egemen sınıf olan burjuva ile ilgilidir. İhtilal sonrası Fransa'da "Bonapart Hanedanı" adı verilen, Napolyon'un iktidar anlayışını vurgulayan bir kavramdır. Bonapartist yönetim ilk başta ne

burjuvazi sınıfını ne de işçi sınıfı temsil etmektedir (Illingworth, 2010).

Bonapartistizm, sürekli çatışan burjuvazi ve işçi sınıfı yerine iktidarı devralır. Burjuvazi, idare kabiliyetini kaybettiğinde ve işçilerin idareyi devralamayacağı durumlarda Bonapartistizm "hakem" statüsünde belirir. İşçi sınıfı ve burjuvazi siyasal olarak geri çekilir ve bir hegemonya boşluğu meydana gelir. Bu boşluk, bürokrasinin birleştirici merkezi hiyerarşik yapısı ve devletin kurumları vasıtasıyla oluşturulan siyasal baskınlık ile doldurulmaya çalışılır. Yasama etkisiz hale getirilirken devlet erki yürütmeye toplanır ve toplumu kendisine bağımlı kılar (Marx, 2016: 152).

Marx, Bonapartistimin Sezarizm, faşizm veya diğer farklı totaliter yönetici sınıflar gibi aşırı derecede merkezi ve otokratik otoriteler olarak ortaya çıktığını ve bu haliyle "tarihin kendini önce trajedi, sonra komedi olarak tekrar ettiğini" savunmuştur (Marx, 1963: 15).

Marx'a göre Bonapartistizm, kısa vadede diğer despotik ve merkezi otoriteler gibi benimsenmemelidir. Aksine Bonapartistizm, diğer merkezileşmiş ve oldukça totaliter yönetimlerden ayrılan yeni bir siyasal ideolojidir. Napolyon hanedanı, etkili bir yönetim tarzına sahip güçlü bir devlet sahibiydi. Bu sebeple, yönetimi ele geçiremeyen burjuva ve işçi sınıfı, Bonapart'ın iktidarını kabul ederek Fransa'da yeni bir dönem başlatmıştır. Bonapartistizm esasen devletin sosyal sınıflardan nispeten "özerk" olduğu bir yapıyı ifade etmek amacıyla kullanılan siyasal bir terimdir. Marx bu terimle hem Napolyon Bonapart'ın, hem de onun yeğeni ve diğer bir Fransız imparator olan Louis Bonapart (III. Napolyon)'ın siyasal iktidar anlayışını eleştirmektedir. Bonapartist anlayışta, devlet gücü genellikle Napolyon veya Louis Bonapart gibi imparatorlarda olduğu gibi ihtişamıyla ön plana çıkabilecek "güçlü bir liderin" şahsiyetiyle temsil edilir. Devletin merkezi gücünün yayılarak meşruiyetinin artırılması amaçlanmaktadır. Askeri ve sivil bürokratik yapının kendisine hizmetle yükümlü, ılımlı bir "ödül-şeref" dağıtma mekanizması kurulmuştur. Devlete hizmet etmek önceliklidir ve buna uygun şekilde sistem bünyesinde ilerlenir. Devletin bu yapıyı muhafaza ederek herhangi bir sosyal

sınıfın hakimiyetine teslim olmaması için belirsiz bir resmi ideolojinin varlığı bu bağlamda önemli olabilir. Bonapartist anlayışın sürekli olduğu durumlarda sivil bürokrasi başarısız olabilir. Dolayısıyla askeri darbelerle askeri bürokrasinin de ön plana çıktığı görülebilir. Bu yüzden Bonapartist geçici ve istisnai bir hal üzere olmaktan çıkıp kalıcı bir idare şeklini alabilir (Örmeci, 2011).

Bonapartistizm, bir görüşe göre bürokratik kurumları oldukça baskın olan askeri varlıklara dönüştürmektedir. Dolayısıyla geleneksel bürokratik hiyerarşilerden farklıdır. Bu şekliyle Bonapartistler “aşırı merkezîyetçi ve güçlü devlet”leri savunmakta ve politikalarını bu şekilde uygulamaktadır (Dönmez & Öztürk, 2018: 202).

Lev Troçki ise Bonapartistizm terimini Stalin rejimini eleştirmek için kullanmıştır. Somut tarihsel koşullara bağlı olarak birçok biçim alabilen Bonapartistizmin özü orduya, polise ve bürokrasiye dayanan bir diktatörlüktür (Trotsky, 1934: 439).

2. Bonapartistizmin Toplumsal Karşılığı ve İlişkili Kavramlar

Bonapartistizm, Marx'ın toplumsal tabanlı değerlendirmesiyle beraber klasik “burjuva hakim sınıfı” tarifinden çok daha geniştir. 18 Brumaire'de Marx, Bonapartistizmin toplumsal düzen, güvenlik ve siyasal/sınıfsal güç ilişkileri arasındaki bağlantılarını tespit etmiştir. Marx, 18 Brumaire'de “tek adam” tarihçiliği veya siyaset bilimciliği yapmamıştır. Aksine, tek adamı ortaya çıkaran şartların toplumsal analizini yapmıştır. Kendi tabiriyle “hiçbir şey olmayan” bir adamın nasıl “her şey” olabildiği sorusunun cevaplanması ana fikirdir. Marx, mevzu bahis “tek adam”ı konjonktürel ve toplumsal bağlamına oturtarak bu sırrı çözmeyi amaçlamıştır (Subaşı, 2018: 514-515).

Bonapartist iktidarın kökenini “köylüler” oluşturmaktadır. Her yönetim gibi Bonapartistizmin de bir “toplumsal kitle” tabanına ihtiyacı vardır (Gökçebağ, 2020: 34). Bir kitle yönetme tekniği olarak değerlendirilebilecek Bonapartistizm, kitle teorisinin ilk yapısal analizidir. Gustave Le Bon'un kitle teorisine göre, kalabalık ortamda bulunan bir kimse akıl yürütme yetisini

kaybeder, eleştiri ruhunu yitirir ve duyguları gereğinden fazla abartarak hipnotize olur ve kişi onu hipnotize eden kişinin insafına kalır. Bu yüzden bu teori otoriter devlet analizlerinde önemli bir yer tutmaktadır (Le Bon, 2001). Bu haliyle, Bonapartistizmin değerlendirilmesi açısından, uzlaşamayan sınıflar arasındaki ilişkilerin “kitle ve liderlik” üzerindeki etkisinin önemine vurgu yapmak gerekir. “Sıradan ve gülünç bir adamın nasıl kahraman rolünü” oynadığı sorusu Bonapartist lideri yapısal ve toplumsal ilişkiler dahilinde analiz ederek cevaplanabilir (Gökçebağ, 2020: 97).

Bonapartistizm, “ulusal birlik, millilik, vatanperverlik, güvenlik, savaş kahramanlığı ve üniterlik” gibi kavramlarla ilişkilidir. Bonapartistler, ulusal refah ve birliğe zarar vereceği ve toplumsal mutabakatı bozacağı gerekçesiyle “sol ve/veya sağ” politik konumlarına şiddetle karşı çıkmaktadır. Bu iddiaların temelinde toplumun beklentileri yatmaktadır. Toplum bir bütün olarak bu gibi kavramlara ve onların gerektirdiklerine uyuyorsa, Bonapartistler için meşruluk krizi yoktur denilebilir. Diğer yandan, Napolyon'un ve Louis'in iktidara geliş süreçleri ve idareyi tek adamcılığa dönüştürmelerinden hareketle, Bonapartistizmin demokratik yollarla tekil hakimiyeti elde etmenin amaçladığı söylenebilir. Buna rağmen, halk kararının önemsendiğini vurgulamak Bonapartistlerin siyaset anlayışıdır. Özetle, darbe veya benzeri eylemlerle bürokratik yapıyı kurmak ve/veya var olan parçalı siyasal yapıyı “ara bulucu” kimlikle merkezde toplamak Bonapartistizmin özünü oluşturur.

3. Bonapartistizm ve Faşizm Ayrımı

Buraya kadar bahsedilen yönetim özellikleri Bonapartistizmin faşist siyasetle özdeş olduğu izlenimine sebep olabilir. Her ne kadar bu iki anlayışın karakteristiği birbirine benzer olsa da temel olarak bazı farkların olması Bonapartistizmi bir tür faşizm olarak kabul etmenin yanlış olduğunu göstermektedir. Dolayısıyla Bonapartistizmin faşizm ve benzeri rejimlerden farkına kısaca değinmek yeterli olacaktır.

Faşist iktidar anlayışı, devleti yegane amaç olarak görmesinin yanında Bonapartistizmin aksine sınıflar arası dengelemeyi ya da diğer tabirle ara buluculuk

yapmayı gerekli görmez. Poulantzas faşizmi bu “dengeleme siyaseti” üzerinden okuyarak Bonapartistizmle olan ayrımını ortaya koymuştur. Almanya’da ve İtalya’da faşizmin ortaya çıkışı siyasal denge sorununa denk düşmemiştir. İşçi sınıfı her iki ülkede de yenik duruma düşmüş olup, burjuvazinin iktidarı kaybedebileceği bir pozisyon var olmamıştır (Poulantzas, 2004: 78). Bu yüzden, bu iki sınıfın iktidarı devralamama sorunu ve iktidarı devralan faşistlerin meşruiyet olarak gördüğü parametreler Bonapartistizmle eş değer olmamaktadır.

Troçki ise Poulantzas’tan farklı olarak faşizmi kitlenin itaat kaybı üzerinden değerlendirmiştir. Ona göre, faşist iktidar devlet aygıtlarıyla kendisine karşı çıkan sesleri susturmak zorunda kalır. Böylece küçük burjuvazinin desteğini kaybetmeye başlar. Faşist otoriteye karşı muhalefeti oluşturmaya başlayan burjuvazi faşizmin kitlesel desteğini de kaybetmesine sebep olur. Devam eden süreçte faşistler kaybolan itaat rüzgarını ve ortaya çıkan sınıf çatışmasını dengelemek için Bonapartistizme geçiş yapar. Sınıflar arası savaşta hakem olacak bir “önleyici Bonapartistizm” ortaya çıkar (Troçki, 1934: 439).

4. Gramsciye Bir Perspektifle Günümüz Bonapartistizmi

Tarihsel açıdan bir siyasal iktidar anlayışı olarak kabul edilen Bonapartistizm, Fransız siyasetine özgü olmayıp sonraki dönemlerde de başka ülkelerde kendini gösteren bir olgu haline gelmiştir. Önceki bölümlerde bahsedildiği gibi, Bonapartist anlayışın Troçki’nin savından hareketle Stalin rejiminde görülmesi buna bir örnektir. Yine Troçki, faşizmin korunması için bir önleyici Bonapartist anlayışın İtalya’da görüldüğünü ifade etmiştir.

Uluslararası siyasette yönetim anlayışlarının ve düşüncelerin birbirini etkilediğini söylemek nasıl zor değilse, geçmişte ortaya çıkan bazı ideolojilerin farklı varyasyonları günümüzde de görülebilmektedir. Bu bağlamda, klasik liberalizmin zamana ve şartlara bağlı dönüşümüyle 80’li yıllardan itibaren neo-liberalizm olarak karşımıza çıktığını söylemek bir örnek olabilir.

Geçmişte olduğu gibi bugün de özellikle ekonomik krizler demokratik siyaset anlayışının sorunlarla karşılaşmasına sebep olmaktadır. Krizlerle karşılaşan demokratik siyaset eleştirel bir dile maruz kaldığı için otoriterleşmeye başlayabilmektedir. Bunun yanında, siyasal ve ekonomik krizlerin otoriterleşmenin aksine ilerlemeciliği doğuracağı düşüncesi daha az savunulmaktadır. Bu bakımdan özellikle Gramsci perspektifinden bakılacak olursa, Bonapartistizm günümüz teknokrasi ve popülizm fenomenleriyle özdeşleşmektedir. (Caruso, 2016: 141).

4.1. Siyasal Hegemonya Krizi ve Bonapartistizm

Bonapartistizmin önemli analistlerinden biri olan Antonio Gramsci bu iktidar anlayışını siyasal hegemonya krizi üzerinden değerlendirmiştir. Bu bakımdan, günümüz siyasal krizlerini anlayabilmek açısından Gramsci’nin analizleri faydalı bir işlev görebilmektedir. Bir örnek olarak, Gramsci’nin iktisadi-korporatif rejime atfettiği olumsuz nitelikler günümüzde güncel olması açısından neo-liberalizmin özelliklerini ortaya koymaktadır (Caruso, 2016: 145).

Siyasal hegemonya krizinin günümüz Bonapartistizmine giden süreçte oynadığı role değinmeden önce, Gramsci’nin “hegemonya teorisi”ni kısaca irdelemek yerinde olacaktır. 20. yy’da Marksist düşünceye yaptığı katkılarla ünlenen Gramsci, en kayda değer teorisi olan hegemonya teorisiyle bu bağlamda öne çıkmaktadır. Teorinin en basit önermesi, insanın sadece bir güç tarafından yönetilmediği aynı zamanda düşünceler tarafından da yönetildiği üzerinedir (Bates, 1975: 351).

Gramsci’nin hegemonya teorisinin temel önermesi, bu haliyle Komünist Manifesto (Marx, Engels & Moore, 1972: 25)’da ifade edilen, “her devrin hakim sınıfının (iktidarın) düşünceleri devrin hakim düşüncesidir” düşüncesiyle paralellik göstermektedir. Gramsci’nin yapıtlarında hegemonya, hakim sınıfın, boyun eğenlerin rızasıyla gücü elde etmesi olarak ifade edilmiştir. Hegemonya zoraki bir idare değildir. Burjuvazinin değerlerine göre işleyen bir sistemin metodudur (Çoban, 2012: 1).

Son yıllarda Gramsci'nin Avrupa ve Anglo-Amerikan solu arasındaki popüler duruşu, esasen "hegemonya" kavramını toplumsal analiz ve siyasal strateji vasıtası olarak çözümlemesinin bir sonucudur. Geniş anlamda, hegemonya, bir toplumsal sınıfın diğerleri üzerindeki ideolojik hakimiyetini ifade etmektedir (Martin, 1997: 38). Hegemonya siyasal iktidarın olduğu her yerde ortaya çıkan bir olgudur. Toplumun olduğu her yerde ise siyasal iktidar bulunmaktadır (Çoban, 2012: 2).

Gramsci'ye göre siyasal kriz, devlet ile sivil toplumun bütüncül yapısının bozulması ve birlik bağlarının artık devam edemeyecek olması demektir. Siyasal kriz bir hegemonya krizidir. Yani, iktidara hakim sınıfın siyasal, ideolojik ve ahlaki liderliğinde bir kriz vardır ve bu onun otoritesinin içine düştüğü durumdur. Hegemonik yapılar bundan sonra karşılıklı anlaşma sistemine dayalı bir otorite tesis edemezler (Laclau & Mouffe, 2014: 164).

Böylesi bir durumda Gramsci'nin hegemonik krize dair şu sözleri konuyu özetler niteliktedir:

"Hakim sınıf uzlaştırıcı konumunu kaybettiğinde, yani artık 'öncü' olmadığı, sadece 'hakim' olduğunda, tek başına zorlayıcı güç kullanıyorsa, bu tam olarak büyük kitlelerin geleneksel ideolojilerinden koptuğu anlamına gelir... Kriz tam da eskinin ölmesi ve yeninin doğmaması gerçeğinde yatmaktadır; bu hükümdarsız dönemde çok çeşitli hastalıklı semptomlar ortaya çıkar" (2011: 556).

Gramsci'nin siyasal hegemonya krizi tanımlaması, önceki bölümlerde değindiğimiz Bonapartist hakem/ara bulucu siyasal hareketin, iktidarı devralmak için aradığı sınıflar arası çatışma zeminine işaret etmektedir. Hegemonya kriziyle birlikte siyasal, bürokratik, ekonomik ve toplumsal aktörler iktidarı devralma ve yönetme sürecinde bir dengesizlik girdabına sürüklenmektedir. Artık bundan sonraki süreçte dengeleme siyaseti yapacak bir kurtarıcı iktidarın ortaya çıkması kaçınılmazdır.

4.2. Günümüzde Hegemonya ve Bonapartizm: Popülizm Bağlamında Bir Değerlendirme

1940'lı yıllardan Soğuk Savaş sonuna kadar dünya siyasetine iki kutup hakim olmuştur. Bunlardan biri Batı Bloku ve onun demokrasi düşüncesi, diğeri ise Doğu Bloku ve onun sosyalist düşüncesidir. Soğuk Savaş'tan sonra sosyalist idarenin Sovyetler Birliği ekseninde çökmesi, demokrasi anlayışının dünya siyasetine tek kutup üzerinden hakim olmasına yol açmıştır. Tek parti, tek lider türevi rejimlerin askıya alındığı ve reddedildiği bir sistem olan demokrasi, günümüzde de tıpkı çağdaş öncesi dönemde olduğu gibi popülist bir çizgide siyaset yapmanın alanı olmuştur.

Esasen en geniş anlamına bakıldığı zaman demokrasilerin doğaları gereği popülist sistemler oldukları ifade edilebilir. Gerçek demokrasilerde, siyasiler iktidar olabilmek amacıyla halkın istek, talep ve beklentilerini göz önüne almak ve bunlara karşılık vermek konumundadır. Bu yüzden, siyasilerin halka ulaşacak doğru araçlar bulmaları ve insanları ikna etmek için uygun bir üslup kullanmaları gereklidir. Fakat günümüzde anlaşıldığı şekliyle popülizmin bu çerçeveyi oldukça daraltan bir yapıya sahip olduğu anlaşılmaktadır (Beriş, 2019: 35). Önceki bölümlerde ifade edildiği gibi, bugün Bonapartist anlayışın ortaya çıkması da tıpkı demokrasiyi bir aparat olarak kullanma çizgisinde olabilmektedir. Napolyon ve yeğeni Louis Fransız Cumhuriyeti dönemlerinde demokrasi aracılığıyla bürokrasiyi ve otoriter merkezleşmeyi kitleler üzerinden sağlamlaştırmıştır.

Gramsci'ye göre, Bonapartizmin en belirgin özelliği, kitleler ve gruplar arasında meydana gelen egemenlik boşluğunun hegemonik çıkarları olan gruplar tarafından takip edilmesidir. Kitle ile siyaset arasındaki bağlantı Bonapartist grupların hedefindedir. Böylesi bir durumda, halk ve üst yapı (kurumlar, partiler, toplumu temsil eden kuruluşlar vs.) arasındaki siyasal ilişki parçalıdır ve yeniden inşa edilir. Günümüzde hegemonik krizin doğurduğu Bonapartist görünüm bu bakımdan popülizm kavramıyla bağlantılıdır. Bonapartizm gibi, popülizm de kitleler ve siyaset arasındaki ilişkilerin

parçalanması ve yeniden inşası sürecinde aktif rol oynar. Popülist partiler var olan parçalı siyasi yapıyı lider ve kitle arasında yeniden yapılandırır (Caruso, 2016: 147-148).

Popülizm aynı zamanda bir medya olgusudur. 1980'li yıllardan bugüne medya sistemi, popüler sınıfların aktif siyasetle ilişkisinin parçalı yapılaşmasına sebep olmuştur. Kendisini siyasete alternatif olarak doğrudan bir muhatap ve popüler taleplerin temsilcisi olarak konumlandırmıştır. Bu duruma "Medya Bonapartizmi" adı verilmiştir (Caruso, 2016: 148; Grossi, 2009).

Stuart Hall ise popülizmin bu rolünü otoriteryanizm ile ilişkilendirip "otoriter popülizm" kavramını ortaya çıkarmıştır. Hall bu kavramı, Gramsci'nin hegemonyasında, hakim sınıfın sadece zorlamayla değil, aynı zamanda kültürel ve ideolojik uygulamalarıyla rıza kazanmasını öne sürmesinden türetmiştir (Rogers, 2020: 7).

Gerçekten de bugün, özellikle Avrupa Birliği ülkelerinde milliyetçi ve popülist akımlar kendini göstermektedir (Bugarcic, 2019: 395; Dinan, Nugent ve Peterson, 2017; Kirchick, 2017). Avrupa ülkelerinin borç krizi, Orta Doğu'dan gelen mülteciler, artan terör tehdidinde ilişkin kamuoyuna hakim olan endişeler ve Brexit gibi meseleler özellikle sağ popülist siyasal partilerin hızla büyümesine sebep olmaktadır (Bugarcic, 2019: 395).

Avrupa'da sağ popülizm, genellikle popülist liderlerin bir "kriz" oluşturmak için ekonomik ve kültürel öfkeleri birbiriyle karıştırarak siyaset yapmasıyla başarılı olabilmektedir.

Sosyoekonomik memnuniyetsizlik, göç ve entegrasyon gibi kültürel endişeler açısından bakıldığında, sağ popülistler diğer ekonomi eleştirmenlerinden farklı bir algının üzerine oturmaktadır. Popülist partilerin kullandığı siyasal iletişim politikaları, toplumu "gerçek halk" ve "yozlaşmış seçkin" olarak ayırmakta ve siyasetin halk iradesine bağlı bir yapıda olması gerektiğini ifade etmektedir (Kaya, 2019: 19-21). Bu haliyle Gramsci'nin hegemonyasında, "halk iradesi" söylemiyle beraber toplumun popülist hakim sınıfa gösterdiği rıza bir ölçüt olabilir.

Tüm bu ifadelerden hareketle, Avrupa'da Bonapartist anlayışın

günümüzdeki görünümüne ülke bazlı örnek vermek meseleyi spesifik olarak değerlendirmek açısından yerinde olacaktır. İlk olarak, Macaristan, Bonapartist anlayışın görüldüğü ülkelerden biri olarak gösterilebilir. Geva (2021: 72-73)'ya göre Macaristan'ın mevcut başbakanı Victor Orban Bonapartist anlayışın günümüzdeki görünümünü temsil etmektedir. 2010 seçimlerinden sonra ülkedeki iktidarını güçlendiren Orban, Bonapartist politikaları hayata geçirmiştir. Buna göre, Orban ve siyasi partisi Fidesz Macaristan anayasa mahkemesinin rolünü azaltmak amacıyla 2012 yılında yeni bir anayasayı hayata geçirmiştir. Bu anayasa, güçler ayrılığının azaltılmasını, hükümetin hesapverebilirliğini sağlayan ombudsman ile meclisteki diğer organların işlevselliğinin zayıflatılmasını ve yargı bağımsızlığının azaltılmasını içererek yürütmeyi güçlendirmiş ve yasamayı pasifize etmiştir. Böylelikle halk iradesine dayandığı iddia edilen güçlü bir liderin şahsiyetinde otoriter ve popülist bir iktidar tesis edilmiştir. Bu haliyle Orban, merkezi otoritesi güçlü olmayan bir Macar devletinde oluşan yönetsel hegemonik krizin yerini halk iradesine dayanan bir lider figürüyle dolduran iktidar anlayışıyla, Gramsciyen Bonapartizmin 21. yy'daki görünümünü ortaya koymaktadır.

Devellennes (2022: 24-27) ise Bonapartizmin günümüzdeki görünümünü Fransa cumhurbaşkanı Emmanuel Macron'un siyaset anlayışıyla ilişkilendirmiştir. Macron demokratik seçimlerin gerçekleştirildiği Fransa'da bir "kral" olmamasına rağmen, kendisini Fransız monarşisinin -içerisinde Kral Clovis, IV. Henri ve Napolyon gibi liderler olan- devamı olarak kabul etmektedir. Ona göre, Macron'un 2022 Fransa Cumhurbaşkanlığı seçim sürecindeki kampanyasında Fransız tarihindeki kraliyet ihtişamı vurgusu bu durumu ispatlar niteliktedir. Bu haliyle Macron'un siyaseti mutlakiyetçi-otoriter sağcılığın ekseninde Bonapartizmin üzerine oturmaktadır.

Öte yandan Ross (2019: 77-78) ise, Macron'un kendi kitabı olan *Devrim (2016)*'de yer verdiği siyasi düşüncelerinden hareketle onun "merkezi otoritesi kriz içinde olan bir Fransa" tasvirini Bonapartizm bağlamında değerlendirmiştir. Buna göre, Macron, kendisini "ilerici merkezci" olarak

tanımlarken, Fransa'nın defalarca dramatik siyasi çalkantılardan geçtiğini öne sürerek kendisinin bu durumu "önleyici" bir lider konumunda olduğunu öne sürmektedir. Bu haliyle Macron'un siyasi tutumunun daha önce ifade edilen "önleyici Bonapartizm" kavramına tekabül ettiği görülmektedir. Fransa'da tarih boyunca süregelen halk ayaklanmaları ve kaoslar defalarca hegemonik krizler doğurmuş olup, bu krizler sınıflar arası denge siyasetini uygulayarak merkezi otoriteyi yeniden sağlayacak bir güçlü lider gereksinimi ortaya koymaktadır. Bunun için Macron'un 2017'den bu yana uyguladığı dengeleme siyasetinin en önemli unsurunun işsiz kesim olduğunu vurgulayan Ross (2019: 78), işsiz kesimin desteğini önceleyen popülist bir hakem/ara bulucu iktidarın Macron'un siyaset anlayışında yerini bulduğunu vurgulamıştır.

Bütüncül olarak bakıldığında, günümüz popülist siyasetinin Gramsciyen hegemonya teorisinde kendine yer bulması mümkündür. Kültürel ve ideolojik olarak despotik/popülist iktidara karşı toplumun bilinçli ya da bilinçsiz rıza göstermesi buna örnek olabilir. Öte yandan, popülist siyasilerin toplumun hassas noktası olan ekonomik ve kültürel alanlara dokunması Bonapartizmin meşruiyet ortamı aradığı bir sınıflar arası çatışma ya da kriz ortamını doğurabilmektedir. Bu noktada, Gramsciyen hegemonik krizle ilintili Bonapartist düşüncelerin hakem/ara bulucu iktidar statüsünde belirerek düşüncelerini hakim kıldığı bir toplumsal atmosfer ortaya çıkabilmektedir.

Sonuç

Günümüzde demokratik düşüncelerin özellikle II. Dünya Savaşı'ndan sonra dünya siyasetine hakim olduğu görülmektedir. Halkın iradesine bağlı bir idare anlayışı siyasilerin göz ardı edemediği bir unsurdur. Ancak söz konusu devlet idaresi olduğunda iktidar olma ve iktidarda kalma arzusu çoğu zaman halkın beklentilerini karşılamaya engel teşkil edebilmektedir.

Söz konusu halkın iradesi olduğunda tarih sahnesine bir imparator olarak çıkmayı başaran siyasi lider Napolyon ve onun takipçileridir. İhtilal sonrası kurulan cumhuriyet rejimi, demokrasi sınavını

başarıyla verememiştir. Bu bağlamda, Bonapartist anlayışın rejimi feshedip imparatorluğunu ilan etmesi "halka rağmen halk için" olmuştur. Bu anlayışın benzeri, günümüz demokrasilerinde aykırı siyaset yapan kimselerin "faşist" kimliğiyle damgalanmasına sebep olmuştur. Bu genel kanıdan farklı olarak, Marx'ın penceresinden bakılırsa demokrasinin otoriterliğe giden yolda bir araç olarak kullanılmasını Bonapartizm temelinde değerlendirmek yerinde olacaktır. Nitekim, Bonapartist anlayış faşist rejimlerde olduğu gibi totaliter bir sistemi içermeyip, sınıflar arası dengeleme siyaseti güderek birbirine zıt sınıfları aynı amaç uğrunda birleştirmeyi başarmıştır. Bunu yaparken halkın tercih ve taleplerini dinlemeyi de ihmal etmemiştir.

Bugün Bonapartizmin Fransız Cumhuriyeti döneminde ortaya çıktığı ortamın benzeri dünya siyasetinde görülebilmektedir. Siyasiler iktidarı alabilmek ve var olan iktidarlarını koruyabilmek için sınıflar arası çatışmayı körükleyen popülist davranışlarda bulunmaktadır. Gramsciyen bir bakışla bu durum hegemonik kriz olarak tanımlanabilir. Hegemonik krizin neticesinde iktidarın devralınması ve var olan iktidarın devamı için sürekli çatışan sınıflara ihtiyaç vardır. Bu çatışmanın hakem/ara bulucu iktidar ile sona erdirilmesi ve iktidarın güçlenmesi demokratik ülkelerde popülist siyaset anlayışı göz önüne alınarak değerlendirilebilir. Bu haliyle tıpkı Bonapartist anlayışın kendini kurtarıcı ilan etmesine benzer bir süreç günümüz demokrasilerinde de ortaya çıkabilmektedir.

Kaynakça

Bates, T. R. (1975). Gramsci and the theory of hegemony. *Journal of the History of Ideas*, 36(2), 351-366.

Beriş, H. E. (2019). Demokrasiye neler oluyor? Popülizm ve otoriterleşme tartışmalarına bir bakış. *Liberal Düşünce Dergisi*, 24(96), 27-53.

Bugaric, B. (2019). The two faces of populism: Between authoritarian and democratic populism. *German Law Journal*, 20(3), 390-400.

Caruso, L. (2016). Gramsci's political thought and the contemporary crisis of politics. *Thesis Eleven*, 136(1), 140-160.

Çoban, S. (2012). Gramsci, hegemonya ve kapitalizm. In 1st International Interdisciplinary Social Inquiry Conference, http://www.academia.edu/1250610/Gramsci_Hegemonya_ve_Kapitalizm

Develennes, C. (2022). The Macron Régime: The Ideology of the New Right in France. Policy Press.

Diamond, L. (2002). Elections without democracy: Thinking about hybrid regimes. *Journal of democracy*, 13(2), 21-35.

Dinan, D., Nugent, N., & Paterson, W. E. (2017). The European union in crisis. Macmillan International Higher Education.

Dönmez, G., & Öztürk, C. (2018). İttihat ve terakki cemiyeti'nin siyasi iktidar anlayışı: İttihat ve terakki cemiyeti bonapartist miydi?. *Sosyal Bilimler Araştırmaları Dergisi*, (13), 202-217.

Geva, D. (2021). Orbán's Ordonationalism as Post-Neoliberal Hegemony. *Theory, Culture & Society*, 38(6), 71-93.

Gökçebağ, G. (2020). Bonapartistizm ve Sezarizm arasında kitle teorisi. Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. Ankara.

Gramsci, A. (2011). *Prison notebooks volume 2 (Vol. 2)*. Columbia University Press.

Grossi, G. (2009). *Opinione pubblica e comunicazione politica. Il legame sociale rivisitato. Comunicazione politica*, 10(1), 45-60.

Illingworth, J. (2010). The Eighteenth brumaire of Louis Bonaparte, *International Socialist Review* (74). <https://isreview.org/issue/74/eighteenth-brumaire-louis-bonaparte/index.html>

Kaya, A. (2019). Avrupa'da popülist sağın yükselişi: Popülizm nedir?. *Euro Politika*.

Kirchick, J. (2017). The end of Europe. In *The End of Europe*. Yale University Press.

Laclau, E., & Mouffe, C. (2014). *Hegemony and socialist strategy: Towards a radical democratic politics (Vol. 8)*. Verso Books.

Le Bon, G. (2001). *The crowd: A study of the popular mind*. Batoche Books.

Martin, J. (1997). Hegemony and the crisis of legitimacy in Gramsci. *History of the Human Sciences*, 10(1), 37-56.

Marx, K. (1963). *The eighteenth brumaire of Louis Bonaparte*, 1. Basım, International Publishers.

Marx, K., Engels, F., & Moore, S. (1972). *Manifesto of the communist party*.

Marx, K. (2016). *Louis Bonaparte'ın 18 brumaire'i*. (Çev. E. Özalp). Yordam Kitap.

Örmeci, O. (2011). Bonapartistizm ve Türkiye. <http://ydemokrat.blogspot.com/2011/06/bonapartistizm-ve-turkiye.html>

Poulantzas, N. (2004). Faşizm ve diktatörlük. (Çev. A. İnsel). İletişim Yayınları.

Rogers, S. (2020). Hungarian authoritarian populism: a neo-Gramscian perspective. *East European Politics*, 36(1), 107-123.

Ross, G. (2019). The French enigma: Macron, centrist reformism, and the labor movement. In *New Labor Forum (Vol. 28, No. 1, pp. 76-83)*. Sage CA: Los Angeles, CA: SAGE Publications.

Subaşı, E. (2018). Karl Marx: İksel Birikim ve Bonapartistizm. *Alternatif Politika*, 10(3), 502-525.

Trotsky, L. (1934). *Bonapartistizm and Fascizm*, New International, <https://www.marxists.org/archive/trotsky/germany/1934/340715.htm>

Yıldırım, Y. (2018). Demokrasilerde otoriterleşme ve hibrid rejim tartışmaları ve Türkiye'ye dair çıkarımlar. *Politik Ekonomik Kuram*, 2(2), 1-26.